

ДЕНЬ ДОРОГУНЦОВА DOROHUNTSOV DAY

Сергій Іванович Дорогунцов, доктор економічних наук, член-кореспондент НАН України, Голова Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України (1984-2006), депутат Верховної Ради України трьох скликань (1990-1994, 1998-2006).

Дорогунцов Сергій Іванович (22.09.1929 – 20.02.2010). Об'єктивка стримано фіксує етапи насиченого життєвого шляху і трудової діяльності: студент юридичного факультету (1948–1953, диплом з відзнакою) і слухач річних курсів підготовки викладачів (1953–1954) Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, старший викладач партійної школи при Тернопільському обкомі КПУ (1954–1957) і Тернопільського державного медичного інституту (1957–1959), керівник лекторської групи Тернопільського обкому КПУ (1959–1962), слухач Академії суспільних наук при ЦК КПРС (1962–1965, економічні науки), консультант відділу науки і культури (1965–1969) та завідувач сектору суспільних наук відділу науки і навчальних закладів (1969–1974) ЦК КПУ, помічник Голови Ради Міністрів Української РСР (1974–1984), голова Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України (1984–2006). Член ВЛКСМ (з 1945) і КПРС (з 1948). Кандидат (1965) і доктор економічних наук (1988). Професор (1989). Член-кореспондент НАН України (1992). Народний депутат України (1990–1994, 1998–2006), голова постійної комісії у питаннях екології та раціонального природокористування (1993–1994), заступник голови комітету з питань науки і освіти (1998–2006) Верховної Ради України, член фракції Комуністичної партії України. Державний службовець першого рангу (1994). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2003). Орден «За заслуги»

III ст. (1997). Почесна грамота Кабінету Міністрів України (2004). Державні нагороди СРСР.

Завідуючий кафедрою розміщення продуктивних сил у Київському національному економічному університеті (1988–2008). Науковий керівник і консультант більш ніж десяти докторів і понад тридцяти кандидатів економічних наук.

Співавтор (разом з П.І. Багрієм) «Економічного словника», головний редактор журналів «Продуктивні сили України (людина, природа, капітал)» і «Екологія та ноосферологія», член редколегії «Енциклопедії народного господарства Української РСР» у 4 томах (1969–1972), «Географічної енциклопедії України», журналів «Економіка України», «Трибуна», «Регіональна економіка», «Рідна природа», «Комуніст України», інших наукових і громадсько-політичних видань, а також численних комісій, груп та робочих органів з вивчення й розробки актуальних управлінських і наукових проблем.

Як згадував Сергій Іванович, великою школою і разом з тим можливістю для самореалізації була робота помічником Голови Ради Міністрів УРСР. «Працюючи помічником Олександра Павловича Ляшка 10 років (1974–1984) переконався в тому, що доля звела мене з видатним партійним і державним діячем радянської доби»¹.

Але найповніше талант С.І. Дорогунцова як вченого, організатора, керівника розкрився під час роботи в НАН України. У березні 1984 року йому зателефонував президент Академії наук УРСР академік Б.Є. Патон і сказав: «Ми тут у Президії Академії порадилися, і я прийняв рішення призначити Вас головою Ради

¹ Сергей Дорогунцов. Десять лет вместе // В масштабе эпохи. Современники об А.П. Ляшко. – К.: Ірідіум, 2003. – С. 103.

² Меншун В.І. «Ото такой твій шлях, Людино, які висоти не бери, стає подолана вершина підніжжям вищої гори» (штрихи до портрета члена-кореспондента НАН України С.І. Дорогунцова) // Трибуна. – 1996. – № 11–12. – С. 5.

по вивченню продуктивних сил». О.П. Ляшко спочатку ніяк не хотів відпустити, а потім сказав: «Ладно, йдіть. Посада добра і Вам під силу. Я не буду Вам життя псувати тільки тому, що Ви мені потрібні»².

...Вихідний день видався похмурим. Однак у службових кабінетах будівлі Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України (далі – Рада) на київському бульварі Тараса Шевченка, 60 було людно і, незважаючи на зимну погоду, затишно. Науковці й технічні працівники зібралися, щоб остаточно опрацювати терміновий концептуальний документ для передачі його органам державної влади. Хтось дописував, хтось «із коліс» набирив текст, хтось попередньо вичитував, вносилися правки, й матеріал передавали для наукового редагування Сергію Івановичу. Знову правки і нарешті – чистовий друк. Тепла, дружня, «з вогником» атмосфера панувала як у хвилину роботи, так і відпочинку. Один з нечастих «авралів» вихідного дня, який запам'ятовується на все життя...

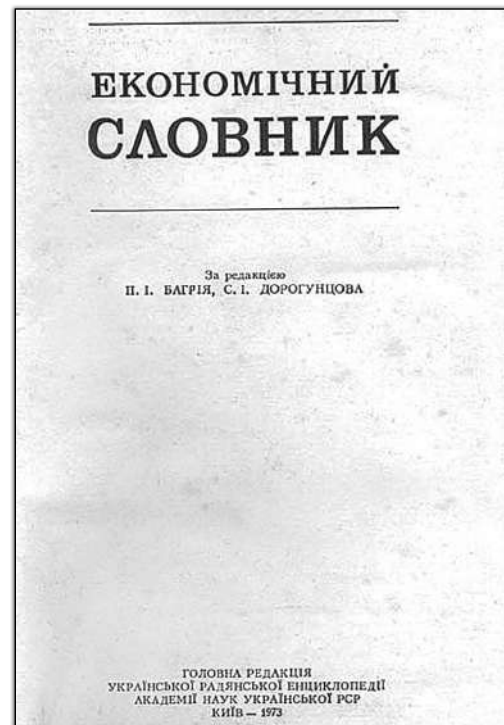
С.І. Дорогунцов був головою Ради з 1984 по 2006 рік. За цей час під його керівництвом постали декілька поколінь не просто вчених, а справжніх особистостей, багато з яких досягли фахових і управлінських висот у різних сферах суспільного життя України. Для багатьох Рада стала долею, і не лише науковою. У Сергія Івановича ми вчилися принципості й дипломатії, вмінню керувати як науковим, так і дружнім «круглим столом». Багато хто пам'ятає дорогунцовські афоризми, його «До друку і у світ» на своєму авторефераті, а також те, скільки подій і пристрастей вивувало до і після цієї резолюції... З теплотою згадував Сергій Іванович і своїх наукових учителів – докторів наук М.Ф. Макарову та І.І. Кузьмінова.

Наведемо тут лише деякі з тем, виконавцем і координатором досліджень за якими була Рада під керівництвом С.І. Дорогунцова:

1. Схема (прогноз) розвитку і розміщення продуктивних сил України, її регіонів (областей і Автономної Республіки Крим), міст Києва та Севастополя, економічних районів на середньостроковий і довгостроковий періоди.

2. Комплексна програма науково-технічного прогресу України та його соціально-економічних наслідків.

3. Комплексне дослідження проблем розвитку і розміщення продуктивних сил в зоні впливу водогосподарського комплексу «Дунай – Дніпро».

4. Розробка наукових основ раціонального використання і охорони природних ресурсів Полісся, а також води басейнів рік Дніпра, Прип'яті і Дністра в умовах науково-технічного прогресу.

5. Розселення населення, забезпечення раціональної зайнятості трудових ресурсів і ефективного використання виробничого потенціалу зони радіоактивного зараження Чорнобильської АЕС Української РСР.

6. Комплексний прогноз науково-технічного і соціально-економічного розвитку України на 1996–2015 роки.

7. Структурно-динамічні проблеми модернізації економіки України.

8. Розробка методів еколого-економічної оптимізації землекористування у територіальних природно-господарських системах.

9. Наукові основи забезпечення безпеки населення і стійкості економіки України при можливих техногенних аваріях, катастрофах і стихійних лихах.

10. Схема розселення і працевлаштування кримських татар у Криму.

11. Державна програма соціально-економічного розвитку Полісся.

12. Визначення величини національного багатства України і його основних елементів та розробка методики його економічної оцінки.

13. Прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил України на тривалу перспективу.

14. Дослідження природно-ресурсного потенціалу та перспектив економічного і со-

На знімку: у Верховній Раді України під час прийняття Декларації про державний суверенітет України. Фото ЦДКФФА ім. Г. С. Пшеничного

ціального розвитку України (регіональний розріз).

15. Концепція сталого розвитку України.

Результати досліджень за цими темами лягли в основу численних інформаційно-аналітичних матеріалів і розробок для органів державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання.

Будучи обраним народним депутатом України декількох скликань, С.І. Дорогунцов став активним учасником законопроектної роботи. Під його науковим керівництвом або за безпосередньої участі розроблено та подано до українського парламенту проекти таких законодавчих актів: про державне прогнозування, програмування та планування соціально-економічного розвитку; про концепцію сталого розвитку України; про державну монополію на виробництво, зберігання і реалізацію спирту, алкогольної продукції та тютюнових виробів; про атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; про основи національної екологічної політики України; про зони надзвичайних екологічних ситуацій; про відходи, а також проекти кодексів – Лісового, Водного, про надра та інші.

С.І. Дорогунцов очолив робочу групу Верховної Ради Української РСР з розробки про-

екту Декларації про державний суверенітет України та представив перший узгоджений проект Декларації на пленарному засіданні Верховної Ради 28 червня 1990 року.

Як сказав він тоді у своїй промові, «проект є результатом копіткої колективної праці провідних вчених і фахівців-юристів нашої республіки, які увійшли до складу робочої групи, утвореної з цією метою Президією Верховної Ради Української РСР попереднього скликання. Активну участь у розробці проекту брали народні депутати...

Ми стояли на ґрунті реалій сьогодення, зверталися за порадою до історії і з надією та оптимізмом дивились у майбутнє.

При розробці проекту Декларації група виходила з

того, що підготовка та прийняття Декларації є об'єктивно необхідним і виключно важливим історичним актом на шляху утвердження державного суверенітету України, її державно-правового статусу»³.

С.І. Дорогунцов вважав, що правильно було б назвати колишню радянську систему не командно-адміністративною, а «планово-централізованою системою управління народним господарством, бо адміністрування при капіталізмі більше, ніж було у нас, команд там більше, ніж у нас»⁴. Принциповою була його позиція як державного діяча, вченого й громадянина щодо напрямів і методів проведення соціально-економічних перетворень в Україні та пошуку й залучення необхідних для цього величезних ресурсів – інтелектуальних, природних, фінансових – не зовні, а всередині країни.

...Робочий день Дорогунцова добігав кінця, але попереду ще були справи. Зробити декілька важливих дзвінків і – в ЦК на Борисоглібську. А завтра – новий день з його тривогами, надіями, наполегливою працею і вірою в Україну.

Цього дня, 22 вересня, ми знову згадуємо Вас, Сергію Івановичу...

Андрій КОВАЛЕНКО

³ Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення. – Житомир: Рута, 2010. – С. 203.

⁴ Панасюк Б.Я. Державна планова система України: історія становлення та розвитку. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 391.